

עיונים בניקודם של קטעי תפילה מגניזת קהיר

גניזת קהיר העשירה את ידיעותינו אף בתחום שיטות הניקוד ששימשו בעברית של ימי הביניים. בעזרת אוצרותיה הצליחו החוקרים להעמיד תיאורים מקיפים של שיטות הניקוד הבבלית והארצישראלית, לצד השיטה הטברנית.

אמנם טרם עלה בידינו לקבוע מסמרות בדבר גבולות שלטונה של כל אחת מן השיטות הנ"ל – גבולות שבזמן ושבמקום. וכן אין בידינו לומר, אימתי דחקה השיטה הטברנית את אחיותיה בכל קהילה וקהילה. ואולם שאלת השאלות היא במישור אחר – מסורת ההגייה – שבו הסתום מרובה על הגלוי.¹

השימוש במערכת הסימנים הטברניים נתפשט בכל קהילות ישראל (חוץ מתימן) כבראה מן המאה העשירית ואילך, ואולם סימני ניקוד לחוד ומסורת הגייה לחוד. מי שהיה נטוע במסורת ההגייה הארצישראלית, למשל, יכול להחליף בין צירי לבין סגול ובין קמץ לבין פתח, ומי שבא מן המסורת הבבלית ינקד בסימנים הטברניים סגול-פתח בלא הבחנה. בחינתם של ניקודים אלו יכולה לגלות טפח מן המערכת הפונולוגית של המנקה, ועל כן אני תר במשך שנים רבות אחרי קטעים שניקודם מעורב או סוטה מן המקובל (בניקוד הטברני המקראי).

במאמר זה אני מציע לפני החוקרים אוסף של קטעי גניזה ליטורגיים, שניקודם טברני בעיקרו, אך מסורת ההגייה העולה ממנו אינה טברנית. קטעים אלו דומים בכמה עניינים לקטעים שפרסמתי בעבר:²

א. תוכנם – קטעי תפילה (ולא מקרא, משנה או פיוט).

1. ש' מורג, ראש המדברים במסורות ההגייה של העברית, הקדיש שני מאמרים חשובים לחיפוף מסורת ההגייה בימי הביניים על פי עדויות ישירות ועקיפות: "בין מורח למערב – לפרשת מסורתה של העברית בימי הביניים", דברי הקונגרס העולמי השישי למדעי היהדות, כרך ד, ירושלים תש"ם, עמ' 141-156; "קהילות ספרד ומסורת ההגייה של טבריה: התקופה הראשונה", שי לחיים רבין, ירושלים תשנ"א, עמ' 203-229.

2. ש' שרביט, "העדר ניגוד בין קמץ לחולם ובין סגול לפתח (בכתב-יד שהגיייתו בבבלית)", ספר הזיכרון לחנוך ילון, רמת-גן תשל"ד, עמ' 547-556 (להלן העדר ניגוד); "ניקוד 'בבלי-טברני' בגניזת קהיר", מסורות ב (תשמ"ז), עמ' 119-135 (להלן ניקוד בבלי-טברני).

ב. לרוב הדפים זעירים או קטנים עד בינוניים. כתיבתם מרושלת, ובחלקם ניכר שהם תרגילי העתקה של נערים או סופרים מתחילים.

ג. טעויות ההעתקה רבות, והן משקפות כתיבה מן הזיכרון או על פי השמיעה, ומספקות מידע על הגייתו של המעתיק-המנקד.

אף באשר לניקוד נמצאו תכונות המשותפות לחלק מן הקטעים המתפרסמים כאן וכן לחלק מן הקטעים שכבר פרסמתי:

א. שימוש סוטה בסימני ניקוד:

1. שווא מתחת לעיצור שלפני שורוק.

2. חיריק מתחת לעיצור שלפני שורוק.

3. שווא מתחת לאות בסוף תיבה (הגויה או נחה).

4. אין שימוש בחטפים.

ב. חילוף חופשי בין תנועות:

1. סגול-פתח.

2. קמץ-חולם.

3. שווא-פתח/סגול.

ג. ניקוד ויו החיבור:

1. לפני שווא – בחיריק.

2. לפני בומ"פ – בשווא.

החילוף סגול-פתח הוא סימן מובהק להגייתו הבלבית של המנקד; אף לגבי מקצת מן התופעות הנ"ל אפשר להוכיח את רקען הבלבי. לפיכך מותר אני ללמוד מכאן, שגם החילוף קמץ-חולם רקעו בבלבי. הא לך אפוא עדות חשובה למימושו של הקמץ הבלבי כתנועה אחורית (בכל מקום?).

יש בידי חומר מסוג אחר המוסיף עדויות לחלק מן התופעות דלעיל, ועם פרסומו אשוב לדון בכמה מן התופעות, ואסכם את הסוגיה. לפי שעה אסתפק בהפניות למאמריי ולמאמריו של ש' מורג.

אעבור עתה לקטעים עצמם. תחילה אציג את תיאורם הלשוני של כל הקטעים: הכתיב, הניקוד, ותופעות מיוחדות מתחום ההגה והצורות.³ בחלק השני של המאמר אפרסם את כל הקטעים במלואם.⁴

3. לצד כל דוגמה ציינתי את מספר השורה שבטקסט.

4. אני מודה בזה לספרייה האוניברסיטאית בקיימברידג' על הרשות לפרסם קטעים אלו. רשות זו קיבלתי בביקוריי שם בשנים תשל"ב ותשל"ג, אלא שהפרסום נתעכב.

תיאור הכתיב והניקוד

T-S N.S. 122, 123 [1]

התוכן – ברכות השחר. הנוסח בבלי בעיקרו.⁵ הקטע מכיל שלושה דפים קטנים גגומים מעט. הכתב מרושל מאוד. הטקסט מנוקד ברובו.

א. כתיב

1. שם ה': י'י.
2. ס < ש: בשתר (21).
3. מה מחוברת לתיבה שלאחריה: מאנו ומחיינו (= מה אנו ומה חיינו, 29), מנעים (= מה נעים, 52), מכחינו מצדקתינו (= מה כוחנו, מה צדקתינו, 31), מיפה (= מה יפה, 53).⁶
4. כתיבים שונים לתיבה לא: שלא (14), לו (25), כלו (33), הלו (32), שלה (16, 18).
5. כתיב מלא בצורת העבר של הנוכח: שאהבתה, ששמחתה, וקרתה (42–44).
6. השמטת א שורשית נחה: וקרתה (44), וימר (23).
7. שיבושים: בריתה (= בריתך, 39), בזבחך (= מזבחך, 41), שבאבתך (= שבאהבתך, 42), ורממך (= ולרוממך, 46).

ב. ניקוד

1. אין חטפים.
2. פעמים הרבה החולם נכתב חסר ויו, שלא כמקובל: ודבר (22), רבן (24), צדקתינו (25, 31), ונבנים (34), ומתר (37), בכרך (42), אָתוּ (43, 44), להלֵת (45), הֵדאָה (48).
3. פתח במקום סגול ובמקום חטפים: אָמת (22), האָמת (22), אָשר (11), אָנחנו (25), מצֵעדי (5), תחֵנונינו (26), רְחמיך (27), חֶסדיך (28).
4. שווא במקום פתח ובמקום סגול: הָרבים (28), מְכחינו (= מה כוחנו, 31), שְמתינו (16), שְעשה (6), שְלה (16), שְאהבתה (42).
5. סגול במקום פתח ובמקום חטפים: שְמים (21), נתַן (12), אָלהינו (6x), האָמת (22), הָלוּ (= הלווא, 32).
6. חיריק תחת העיצור שלפני שורוק: תחֵנונינו (26).⁷
7. ויו החיבור שוואית לפני בומ"פ: נְמודה (21); השווה קטע 4.

5. ראה מה שכתבתי במאמרי ניקוד בבלי-טברני, עמ' 125, ובמיוחד הערה 30.
6. כתיב זה מודמן במקרא שלוש פעמים: מזה בידך (שמות ד, ב), קרי מה זה; מלכּם וישעיהו ג, טו, קרי מה לכּם; מהם (יחזקאל ה, ו, קרי מה הם).
7. תופעה זו מצויה בקטע מס' 2. ראה מה שכתבתי במאמרי העדר ניגוד, עמ' 552, סעיף 8.

ג. הגה

1. צ < ש: שרכי (= צרכי, 6).⁸
2. פ < ב: מבילים (= מפילים, 26).⁹
3. מ < נ: ישכן (= ישכים, 23).¹⁰

ד. תצורה

1. שמתני 3x (14, 16, 18). צורה זו מתועדת גם בקטע הגניזה 4, T-S N.S. 152 (ראה להלן), ואף שם נוקדה התיו בסגול/פתח; אין לי הסבר לצורה זו.
2. גיו (14 בגיליון). כתיב מוזר זה נמצא עוד בשני קטעי גניזה (ברכות השחר): T-S N.S. 152, 7; N.S. 160, 26.

T-S N.S. 152, 4 + 243, 161 [2]

התוכן – ברכות השחר. הנוסח בבלי בעיקרו.¹¹ הקטע מכיל שני זוגות דפים קטנים, שנתפרדו בגניזה (וקיבלו מספרים שונים). הם נעתקו בידי הסופר שהעתיק את כתב-היד 32, T-S N.S. 371 (ברכות השחר), שפרסמתי בספר הזיכרון לילון. אולם כיוון שחלק מהטקסט זהה, ברור שמדובר בשני נוסחים שונים. שני עמודים (מתוך השמונה) לא נוקדו.

א. כתיב

1. שם ה': י'י.
2. צירי מלא יוד: ותתין (1), לחין (2), ותחזקיננו (1), ותתנינו (2), גומיל (4), העריב (9), נותין (41), וישים (14), המיכין (36).
3. אלף כאם-קריאה לתנועות שונות: שאלם (= שלום, 17), חיאנו (58), מאעשינו (58), אילאך (= אליך, 16), הזא (= הזה, 88).
4. כתיב מלא בצורות העבר של הנוכח: שנשבעתה (64), שאהבתה (69), ששמחתה (70), קוארותה (71).
5. הא כאם קריאה: מדהע (= מדע, 57), ומהעריבין (83), אתה (= אותו, 76), הלה (= הלוא, 54), הבה (= הבא, 22), תורתה (= תורתו, 9).
6. הצדי, משאיבדה את הנחציות, מומשה כסמך (שין); וכתוב זה מצוי בימי הביניים וועל כך ארחיב את הדיבור במקום אחר).
7. בארצות של דוברי ערבית קורה שהסופר כותב בעברית בית במקום פא דגושה, בשל היעדר מקבילה בערבית.
8. –נדםתה לו כצורן הריבוי ונתחלפה לו בַיִן, אף על פי שהם שורשית.
9. ראה מאמרי ניקוד בבלי-טברני, עמ' 125, ובמיוחד הערה 30.

6. חילופי ס-ש: לסכוי (= לשכוי, 41), אשתיר (= הסתר, 57).
 7. שיבושים: והואיריון (= והריאיון, 19), קוארותה (= קְרָאָתָה, 71), ואהבה את (= והבאת, 24),¹² שאבותוך (= שבאהבתך, 68), ופיפיות (= ובפיפיות, 11).

ב. ניקוד

1. אין חטפים.
2. החולם סומן רק לעתים נדירות: פעם אחת לבדו – בלבובו (47) – ופעמיים לצד קמץ: עמֹוק (62), לעֹולם (45).
3. חולם שנכתב חסר ונוקד בקמץ – 16 תיבות, כגון: שאֵלם (17), אָזיר (38), רבֵן (48), הֶכֶל (60).
4. חולם שנכתב מלא ונוקד בקמץ – 32 תיבות (ועוד 24 תיבות בלא ניקוד), כגון: תֹורה (20), פֹוקיח (32), מֹודה (29).
5. רוב הקמצים כתובים מלא ויו, אבל הניקוד תמיד בקמץ (30 תיבות, ועוד 24 תיבות בלא ניקוד), כגון: בִינֹו (= בינה, 41), דְבוֹרים (20), פֹונֹו (= פניו, 15), לוֹנו (= לנו, 9), בוֹנו (= בנו, 8), נו (= נא, 9).
6. פעם אחת חולם במקום שורוק: והבכֹורים (18).
7. חיריק במקום קיבוץ: יִרְשִתינו (80).¹³
8. שווא יתיר בסוף תיבה:¹⁴ בְכָל (79, 84), להִלִיל (74), יֵעֻקֹב (67), מִדְהֵעַ (57), אֲבֵרוֹהֹם (63), ויִשִים (17), בְרוֹתֶהּ (= בְרָאֲתֶהּ, 27); גם תחת אות נחה: הֶלֶה (= הלא), יִשָּא (16), וּמוֹדֶה (46), מֶה (52).
9. שווא תחת האות שלפני שורוק:¹⁵ שִיעוֹר (18), וּתְלִמוֹד (19), אֲנַחְנוּ (62), צִדְקוֹתֵינוּ (49), אֵילֹו (17), הוֹיו (= היו, 56).
10. חיריק תחת האות שלפני שורוק:¹⁶ אֲנַחְנוּ (49), תַחַנּוּנֵינוּ (50), אֲשֵרֵינוּ (80), יִרְשִתינו (80), חֵיאֲנוּ (58), אֲנוּ (51, 73), צִדְקוֹתֵינוּ (53).
11. סגול במקום פתח (24x), כגון: וּתְלִמוֹד, הַמְחֹזֵיר, לוֹמֵר, עָל (5x), פּוֹקִיחַ (32). ההפך נדיר: בִסִיתֶר (46), וישמֶרְך (15).
12. שווא במקום פתח/סגול: להִתְעַטֵף (40), הָמִים (35), שָׁלָה (= שלא, 3x: 42–44), כתיב משובש זה נמצא גם בקטע הגניזה T-S N.S. 152, 7 (ברכות השחר): "ואהבה את שלום". ומעין זה גם בקטע אחר, T-S N.S. 1581a: "והבא את שלום".
13. על חילוף זה ראה מאמרי העדר ניגוד, עמ' 553.
14. על תופעה זו ראה שם, עמ' 552, סעיף 5.
15. ראה קטע גניזה T-S E1, 36 במאמרי "מסכת ביכורים על פי הגניזה", שנתון בראילן ו (תשכ"ח), עמ' 24. וכן נמצאה תופעה זו במשניות "במה מדליקין" שפרסם ש' מורג בספר חקרי מזרח לזכר ד"צ בנעט, ירושלים תשל"ט, עמ' 113.
16. וכן בקטע 1; ראה לעיל הערה 7.

- שְׁמַתְיָנִי (42), מְפִילִים (49), הָרְבִים (51), הַשִּׁים (= הַשֵּׁם, 56), הַכָּל (60), גְּבִי (66),
 חֵיבִין (73), עֲמוֹק (62).
 13. שׁוּאָא בַמְּקוֹם חֲטָף: אָנִי (29), אָבוּתִינּוּ (54), הָלָה (= הַלּוּא, 54), מֵאֲעָשִׂינוּ (58),
 עֲדָת (67), אֱלוֹהֵינוּ (53).
 14. שׁוּאָא בַעֲיָצוֹר שֶׁלִּפְנֵי קַמְץ: שְׁאֲלָם (17).

ג. הגה

1. חֲזוּדִינוּ (= חֲסוּדְנוּ, 52).¹⁷
2. עֲבָרִים (= עִוְרִים, 32).¹⁸

ד. תצורה

1. שְׁמַתְיָנִי (43, 44),¹⁹ שְׁמַתְנִי (42).
2. גְּמִילַת חֲסֵד (19) לְצַד וּגְמִילוֹת חֲסוּדִים (23).²⁰
3. זְמוּן (28).²¹

T-S N.S. 148, 5 [3]

הגדה של פסח. שני דפים קטנים מחוררים מעט ומנוקדים במלואם.

א. כתיב

1. שְׁוֹעֵתָם (32) – וְיִו עֵיצוּרִית כְּפֹלָה בְּצִיטָטָה מְקֵרָאִית.
2. שֵׁם ה': י'י.

ב. ניקוד

1. אִין חֲטָפִים.
2. הַחֹלֵם וְהַקֶּמֶץ מִשְׁמָשִׁים לְרֹב כַּדִּין. אוֹלָם לַעֲתִים הַקֶּמֶץ בָּא בַמְּקוֹם חוֹלֵם, הֵן כְּשֶׁהַכְּתִיב חֲסֵד – אָתְנּוּ (22), אֱלֵהֶיךָ (15), הַאֱלֹהִים (33) – הֵן כְּשֶׁהַכְּתִיב מֵלֵא וְיִו: הַיְאֹרְהָ (39), הַעֲבֹדָה (32, 33), וְיִוְצִיאֵנוּ (2).

17. הַכְּתִיב מִשְׁקָף אֶת הַהִידְמוֹת (ס < 0) בְּקוֹלִיּוֹת. רָאָה מָה שֶׁכְּתַבְתִּי בַמֵּאמְרֵי הָעֵדוּד נִיגוּד, עַמ' 550.
18. זוּהִי עֵדוֹת לַהֲגִיית הוּיִו כְּבִית רֶפֶה.
19. כֶּךְ בַּקְּטָע 1; רָאָה לַעֲיִל.
20. צוֹרֵת הַנְּסַמֵּךְ גְּמִילַת גְּדִירָה. הַצִּירוֹף רִגִיל בַּסְּפֹרוֹת חו"ל שֶׁכְּתַבְתִּי וְשֶׁבְּדוּפּוּסִים וְכֶךְ שֶׁגוּר בְּפִינּוּ) דוּקָא בְּסִיּוּמַת – וְת: גְּמִילוֹת חֲסֵד/חֲסוּדִים; וְכֶן בְּכ"י קוּיִפְמֵן וּבְכ"י פְּרַמָּה פֵּאָה א, א. וְאִשֶׁר לְסוּמֵךְ: בְּפֵרַמָּה חֲסֵד, חֲסוּדִים וּבְקוּיִפְמֵן חֲסוּדִים (יִם נִגְרָדוּ), חֲסוּדִים. וְרָאָה י" קוּטְשֶׁר, שְׁנֵתוֹן בְּרֵאֲיִלֵן, קוֹבֵץ הָעֵשׂוּר ב (תִּשְׁכ"ט), עַמ' 74.
21. רָאָה מָה שֶׁכְּתַבְתִּי עַל צוּרָה זֹו בַמֵּאמְרֵי נִיקוּד בְּבִלִי־טְבֵרְנִי, עַמ' 122.

3. חילופי שווא-פתח-סגול (ככלל, שווא נע נדיר):
 חילופי פתח-סגול: הֶדְחַק (1), כְּצַמַח (19), גַּם (24), הֶשְׁדָּה (20), פֶּן (23), וַאֲת (1), אֶת (1), וַיַּעֲבִידוּ (28), בְּסוֹסִים (6), וְעָרִיָּה (22).
 חילופי שווא-פתח: לְהִשְׁתַּקֵּעַ (13), מְלַמֵּד (16), וַיִּשְׁרְצוּ (18), וַיִּרְבוּ (18), וַתְּמַלֵּא (18), בְּעֶצְמוֹ (4), בַּתְחַכְמָה (23), וַיֵּרָא (37), וַיֵּדַע (38), וַיִּרְעוּ (22).
 סגול במקום שווא: וַיִּתְּנוּ (27), תַּחֲיוּ (40), וַתַּגְדִּילִי (20), לְמַעַן (26), רַבְבָּה (19), נִתְתִיר (20), מְלַמֵּד (12), כְּצַמַח (19).
 פתח/סגול במקום חטפים: אֲשֶׁר (2), לֹחֲצִים (2), בְּחַמּוּרִים (6), בְּעֵדֵי עֲדִים (21), אֲלֵהֶיךָ (15), אָבוֹתֶיךָ (14), עֲבוּדָה (27), הִנֵּסָה (11), וַיַּעֲבִידוּ (28), הָעֲבוּדָה (33), יַעֲקֹב (36), נִאֲקָתָם (34).

ג. הגה וצורות

1. בית השימוש חרוקה לפני יוד: בָּיָד (5), בָּיָדוֹ (8).
2. אֵלָא (13) לצד אֵלָא (4).
3. הקודש ברוך הוא (4).²²
4. הדיבר (12).²³
5. שָׁנָא' (9), שָׁנְאָמַר (14), שָׁנָא' (19).
6. כְּמָה שָׁנָא' (13), 19, 22, 25, 28, 30, 34, 38.

T-S N.S. 315, 18 [4]

הגדה של פסח. ההוראות בערבית. דף בינוני קרוע ומוכתם. הטקסט מנוקד כולו.

א. כתיב

שם ה': י'י.

ב. ניקוד

1. סימני הניקוד: אין חולם ואין חטפים.
2. כל חולם מנוקד בקמץ – כשהוא נכתב חסר: הָעֵלֶם (1), בַּמְצוֹתָיו (2), אֵלֵהֵינוּ (3), 15, הָעֵלְמִים (5), לַפְרָעָה (14), 17, אֲבֹתֵינוּ (16), תָּרָה (20), לָא (18).

22. ראה מה שכתבתי על שמות ה' בספרות חז"ל במאמרי "מסורות כתיב וכתיבה בספרות התנאים", הלשון העברית לתקופותיה (ספר היובל לכבוד גד צרפתי), רמת-גן תשנ"ב, עמ' 101–122.

23. ראה מה שכתבתי על מלה זו במאמרי "מסורת הנוסח והלשון של הגדות ספרד", ספר הכנס בכרזלונה של ברית עברית עולמית, ירושלים תשמ"ט, עמ' 112.

- וכשהוא נכתב מלא: בּוּרָא (4), נִפְשׁוֹת (4), רִבּוֹת (4), וּמְרֹר (7), וַיִּיכֹל (10), אֲוֹכְלִים (12), יִרְקוֹת (12), וַיּוֹצִיאֵנוּ (14), וּבִזְרוּעַ (15), הַמִּקּוּם (16), אֲבוֹתֵינוּ (18), אֲוֹתָנוּ (18), (19).
 3. פתח במקום שוואים וחטפים בראש תיבה: נְטִילַת (2), נִפְשׁוֹת (4), בְּאַרְעָא (9), לְפָרְעָה (14, 17), כְּבָר (16), בֵּיד (15), אֲבוֹתֵינוּ (16, 18), תְּזַקָּה (15).
 דוגמה הפוכה: וַיּוֹצִיאֵנוּ (14).
 4. פתח במקום סגול וחטף-סגול: אֵלָא (18), שְׁנֵאמֵר (19), אֱלֹהֵינוּ (3, 15).
 5. שווא במקום סגול: שְׁבֵרָא (4).
 6. שווא תחת האות שלפני שורוק: הוּא (16).

ג. הגה וצורות

1. קמץ קטן במקום קיבוץ: כְּלָנוּ (13).²⁴
2. ויו החיבור בשווא לפני בום"פ: וּבִזְרוּעַ (15), וְנִין (13). השווה קטע 1.²⁵
3. מְסַבֵּין (13, 2x): זוהי הצורה הצפויה מן היחיד מְסַב. ²⁶
4. תִּי העלמים (5).²⁷
5. לְשַׁאֲלָ (21).
6. שְׁנֵאמֵר (19).

T-S N.S. 158, 1b [5]

ברכת המזון. דף קטן הכתוב ומנוקד בצדו האחד בלבד.

א. כתיב

1. שם ה': לִי.
2. שונות: רחמנה (1), בתין (4), לו (= לא, 7), ושלחנה (= ושלחנו, 9).
3. טעות סופר: ומפנס (= ומפרנס, 9); ובוטובו (2) – הויו השנייה בוטלה.

ב. ניקוד

1. אין חטפים.
2. חולם במקום קמץ: בכתיב חסר – אַתָּה (3), הַעֲלֵם (2), בְּשֵׁר (6), נְבֹרֵךְ (1), מְזוֹן (8). בכתיב מלא – הַזּוֹן (4), זוֹן (9).

24. ראה גם קטע 5, וכן בקטעים שנתפרסמו במאמרי ניקוד בבלי-טברני, עמ' 121.
25. וכך גם בקטעים אחרים. ראה ניקוד בבלי-טברני, עמ' 121. וראה ש' מורג, במה מדליקין (לעיל, הערה 15), עמ' 113.
26. זהו תיעוד נדיר לצורה משוחזרת זו. ראה מה שכתבתי בדברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות – ישיבות מרכזיות – הלשון העברית והארמית, ירושלים תשמ"ח, עמ' 71–73.
27. ראה מה שכתב י' גלוסקא על ניקודה של תיבה זו: קווים אופייניים בלשון התפילות של יהודי תימן, עבודת גמר, אוניברסיטת בר-אילן תשל"ט, עמ' 95–97.

3. קמץ במקום חולם: בכתיב חסר – הַעֲלֵם (3, 4), נָתַן (5), לַעֲלֵם (6), לְכָל (9). בכתיב מלא – מָזוֹן (1), חֲסָדוֹ (6), וּבִטּוֹבוֹ (2).
4. פתח במקום סגול: מֶלֶךְ (3), אֵת (4), בַּחֲסֵד (5), לָחֵם (5, 7), שְׂאֲכַלְנוּ (2). חריג הפוך: וְאֵל (8).
5. פתח במקום שווא וחטפים: נִבְרָךְ (1), בְּטוֹב (4), בַּחֲסֵד (5), לְכָל (5), אֱלֹהֵינוּ (3), וְרַחֲמִים (5).

ג. הגה

1. ויו החיבור בשווא לפני מם שוואית: וְמִפְנֵס (9).
ויו החיבור בחיריק לפני בית שוואית: וְבִ(ו)טּוֹבוֹ (2).²⁸
2. קמץ קטן במקום קיבוץ: כָּלוֹ (4).²⁹
3. חיריק במקום קיבוץ: וְשִׁלְחָנָה (9).³⁰

T-S N.S. 271, 34 [6]

פתיחה לתפילה קראית, שאינה אלא לקט פסוקים מהמקרא. שני דפים קטנים כתובים מצדם האחד. רק עמוד אחד מנוקד. בצדם האחר כתובות אותיות ומלים לניסוי הקולמוס, כנראה.

א. כתיב

1. שם ה': יי.
2. אלף כאם־קריאה לקמץ ולחולם: האעלם (2, 3, 6), מרמאם (3), ומראמם (7), בראכה (7). ופעם אחת אף לסגול/פתח: זארע (8).
3. הכינוי לגוכח מלא הא: כבדכה (3).
4. הכינוי לנסתר בהא: תהלתה (5).
5. שורוק בסוף תיבה נכתב בלא ויו: ברך (2, 4, 5).
הערה: השוואת הכתיב למקור המקראי תיעשה בהערות לטקסט.

ב. ניקוד

1. אין חולם, אין שורוק ואין חטפים.
2. קמץ במקום חולם: האעלם (2, 3, 6), ומרמאם (3), קל (5), תהלתה (5), כבדכה (3), קדש (5), אלהינו (4), אלהיכם (2, 6), בורך (= ברכו, 4).

28. ראה על כך ניקוד בבלי־טברני, עמ' 121.

29. ראה הערה 22 לעיל.

30. ראה גם קטע 2 והערה 15.

3. חילופי פתח-סגול: אלהיכם (2), ידכם (5), והשמיעו (4).
4. חילופי שווא-פתח-סגול: בָּרַכָה (4), וּבָרַךְ (= וברכו, 5), כְּבָדְכָה (3), אֱלֹהֵינוּ (4), אֱלֹהֵיכֶם (2, 6).
5. ויו החיבור לפני שווא: וְתִהְיֶה (4), וּמְרַמָּאם (3).³¹
6. קיבוץ במקום שורוק: בָּרַךְ (4), וּבָרַךְ (= וברכו, 5), והשמיעו (4).
7. שווא עודף בסוף תיבה: עַל (3), בְּרַכָּה (4), עִמָּם (4).
8. ניקוד מוזר: קָנְמוּ (= קומו, 2), שָׁאוּ (= שאו, 5), הַאֲעֲלֶם (2, 3).

T-S N.S. 88a [7]

תפילה מחוזרת. דף קטן מנוקד ברובו.

א. כתיב

1. אלף כאם-קריאה ל־e: אהודא (1).
2. אלף שורשית נחה נכתבת שלא במקומה: ויראפנו (2), יראפה (3).

ב. ניקוד

1. קמץ במקום חולם: הכתיב בויו - גדול, עָמוּ. הכתיב חסר - וּבָקַר (= בָּקַר), תְּלָה (= חוּלִי, וּנְרָא (= ונורא)).
2. כתיב מלא ויו במקום קמץ: רפואל (= רפאל, 3).
3. שווא בעיצור שלפני שורוק: ויראפְנוּ (2).

31. ראה ניקוד בבלי-טברני, עמ' 121.

הטקסטים

T-S N.S. 122, 123 [1]

עמוד א

1. יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה...
2. אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעֲוֹן...
3. עוֹטֵף יִשְׂרָאֵל בְּחַפְזָא...
4. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
5. הָעוֹלָם [המכין] מְצַדִּי גִבּוֹר בְּ
6. שְׂעֻשָׁה לִי כָּל שְׂרָכִי:
7. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
8. מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקֵעַ הָאָרֶץ...
9. עַל הַיָּמִים בְּרוּךְ
10. אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ

עמוד ב

11. ...הָעוֹלָם אֲשֶׁר
12. נִתֵּן לִשְׁכּוֹי בְּנֵה: בְּרוּךְ
13. אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
14. הָעוֹלָם שְׁלֵא שְׁמַתִּינִי [גִּיּוֹ]
15. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
16. הָעוֹלָם שְׁלֵא שְׁמַתִּינִי אֲשֶׁה:
17. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
18. הָעוֹלָם שְׁלֵא שְׁמַתִּינִי
19. עֲבָד:

עמוד ג

20. לְעוֹלָם יְהִי אָדָם יָר...
21. שָׁמַיִם בְּשֶׁתֶר וּמוֹדָה
22. עַל הָאֱמֶת וְדַבֵּר אֱמֶת
23. בְּלִבּוֹ וְשִׁפְטוֹ וַיֹּמַר
24. רַבֵּן כָּל הָעוֹלָמִים
25. לוֹ עַל צְדָקָתֵינוּ אֲנַחְנוּ
26. מִבִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ
27. לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ

28. הָרָבִים וְעַל חֲסָדֶיךָ

29. מָאָנוּ וּמַחֲיִינוּ

עמוד ד

30. ...אבת ה...

31. ...נו מִלְחִינוּ מִצְדָקֵינוּ

32. הָלוּ כָל הַגְּבוּרִים

33. וְאִנְשֵׁי הַשֶּׁם כָּלוּ הֵיוּ וְחַכְמִים

34. כְּבִלֵי מַדַּע וּנְבֻנִים כְּבִלֵי

35. בִּינָה וְכָל מַעֲשֵׂינוּ תוּהוּ

36. וַיְמִי חֲיִינוּ הִבַּל לַפְּנִיךָ

37. וּמִתֵּר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה

38. כִּי הִכַּל הַבַּל: אַבְל אֲנַחְנוּ [אַבְל אָנוּ]

39. עֵמֶךָ בְּנֵי בְרִיתָהּ בְּנֵי אֲבֵרָהֶם

40. אַהֲבָךָ אֲשֶׁר נֶעֱקַד עַל גְּבִי

41. בְּזִבְחֶךָ עֵדֶת י...

עמוד ה

42. בְּכַרְךָ שְׁבָאֲבָתְךָ שְׁאֵהֲבָתְךָ

43. אֲתוֹ וּבְרוּב שֶׁ־תֵּךְ שְׁשִׁמְחָתָהּ

44. בּוֹ וְקָרְתָּהּ אֲתוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁוֹרוּן:

45. לְפִיכֶךָ אָנוּ חַיִּיבִים לְהִדֹּת לָךְ

46. וּלְשַׁבַּחְךָ וּלְפַאֲרֶךָ וּרְמַמְךָ

47. וּלְבַרְךָ וּלְקַדִּישׁ אֶת שֵׁם

48. קֹדֶשְׁךָ בְּעוֹלָם וּלְתַן הַדָּאָה

49. לְשִׁמְךָ לְשִׁמְךָ חֵיבִין אָנוּ

50. לְאֹמַר לַפְּנִיךָ בְּכָל יוֹם

51. תְּמִיד: אֲשֶׁרִינוּ מֵה טוֹב

52. חֲלָקִינוּ מִנְעִים גּוֹרְלִינוּ

53. מִיפָּה יִרְשָׁתִינוּ...

T-S N.S. 152, 4 + 243, 161 [2]

עמוד א

1. יִצַר רָע וְתַחזְקִינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתַתִּין חֲלָקֵי

2. בְּתִרְוֹתֶיךָ וְתַתְּנִינוּ לַחֵין לְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים

3. בעיניך ובעיני כל רואי: ברוך
4. אתה ה' גומיל חסודים טובים
5. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם
6. אשר קדשנו במצותו וצונו על דברי
7. תורה ברוך אתה ה' אלוהינו מלך
8. העולם אשר בחר בנו מכל הועמים
9. ונתן לנו את תורתה העריב נו ה'
10. אלהינו את דברי תלמוד תורתך
11. בפינו ופיפיות עמך כל בית ישראל
12. ונהיה כולנו לומדי שמך ותורותיך
13. ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך
14. ברוך אתה ה' גותין התורה:

עמוד ב

15. דְּבוֹרָה ה' וישמרה: יָאֵר ה' פּוֹנֵו
  16. אֵילָאָה ויחַיָּה: ישָאָ ה' פּוֹנֵו אֵילָה
  17. וישים לה שָאָלָם: אֵילוֹ דְּבוֹרִים
  18. שָאֵין לֹהֶם שִיעוֹר הַפִּיָאָה והבְכוֹרִים
  19. והואֲיָיִן וגמילת חסד ותְלָמוֹד
  20. תּוֹרָה: אֵלוֹ דְּבוֹרִים
  21. שאָדָם אַכַּל מפירותיהם בועולם
  22. הוּזָה והקָרוֹן קִיָמַת לֹו לועולם הַבָּה
  23. כבוד אָב ואם וגמילות חסודים
  24. ואהבָה את שוֹלָם בין אָדוּם לחַבִּירוֹ
  25. ותלמוד תּוֹרָה כְּנִיגַד כוֹלָם:
  26. אלהי הנשומָה הטהוֹרוֹ שְנוֹתָהּ בִּי
  27. אַתָּה יצרָתָה ואתָה בְרוֹתָהּ ואתָה
  28. עוֹתִיד לְהַחַיָּיָה לִי כָל זְמוֹן שֶהַנְשָמָה
- בקרְבִי

עמוד ג

29. מוֹדָה אָנִי לַפְּנֵיךְ ה' אֱלֹהֵי בִי
30. הַמְחַזִּיר גְּפוֹשׁוֹת לַפְּגָרִים מִיָּתִים
31. בִּי מִתִּיךְ אֲסוּרִים בִּי
32. פְּקִיחַ עֲבָרִים בִּי

33. מלְבִישׁ עֲרָמִים בְּ
 34. מַגְבִּיהַ שְׁפָלִים בְּ
 35. וְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם בְּ
 36. הַמִּיכִין מִצַּעְדֵי גֹבֵר בְּ
 37. שְׁעָשָׂה לִי כָל צָרָתִי בְּ
 38. אֲזִיר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה בְּ
 39. אֲשֶׁר קִדְשׁוֹנוּ בְּצוֹתָיו
 40. וּצְנוּנוּ לְהַתְעַטִּיף בְּצִיצִית
 41. בְּ אֲשֶׁר נֹתַן לִסְכוּי בֵּינוּ:

עמוד ד

42. בְּ שְׁלַח שְׁמַתְנִי גֹי
 43. בְּ שְׁלַח שְׁמַתְנִי עֲבָד
 44. בְּ שְׁלַח שְׁמַתְנִי אִשָּׁה
 45. לְעוֹלָם יְהִי אָדָם יְהִי שׁוֹמֵם
 46. בְּסִיתֵר וּמִדָּה עַל הָאֲמֶת
 47. בְּלָבוֹב יִשְׁכֵּם וַיֶּאֱמַךְ
 48. רָגְנוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת לֹו עַל
 49. צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מְפִילִים
 50. תַּחְנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ
 51. הַרְבִּים מָה אָנוּ מָה חֲיִינוּ מָה
 52. חוֹדִינוּ מָה

עמוד ה

53. צְדָקוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ ה' אֱלוֹהֵינוּ
 54. וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הִלָּה כָּל (הַגְּבוּרִים)
 55. הַגְּבוּרִים כָּאִין לְפָנֶיךָ וְאֲנָשִׁי
 56. הַשָּׁיִם כָּלוּ הוּוּ וְחֻקוֹמִים כְּבָלִי
 57. מְדַהֵעַ וּבְנוֹגִים כְּבָלִי אֲשֶׁתִּיר
 58. וְכָל מֵאֲעִשִׂינוּ יָמֵי חַיָּאנוּ הַבַּל
 59. לְפָנֶיךָ וּמוֹתֵר הָאָדָם
 60. מִן הַבְּהֵמָה אֲיִן כִּי הַכָּל
 61. הַבָּל
 62. אֲבָל אֲנַחְנוּ עֲמוּךְ בְּנֵי

עמוד ו

63. אַבְרוֹהַם אֹהֶבָה א'
 64. שְׁנִשְׁבַּעְתָּה לֹּו בְּהָר
 65. הַמִּזְרֵה זֶרַע יִצְחָק א'
 66. שְׁנַעֲקֶנְךָ עַל גְּבִי מִזְבַּח
 67. עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֶךְ ב'
 68. בְּכוֹרֶה שְׁאֲבוֹתֶךָ ב'
 69. שְׁאֲ[ה]בְתָה אֶתְה וּבְשִׁמְחֶתְךָ
 70. שְׁשִׁמְחֶתָה בּו

עמוד ז

71. קוֹאֲרוֹתָה אֶתְה וּיִשְׂרָאֵל וּיִשׁוּרוֹן
 72. אַחַר
 73. לְפִיֶכָךְ אָנּוּ חַיִּיבִין לַהוֹדוֹת
 74. לְהַלִּיל לְךָ וּלְשַׁבְּחֶךָ וּלְרִוּמְךָ
 75. וּלְבָרְיָה וּלְקִדִּישׁ אֶת שֵׁים
 76. קִדְשׁוֹךְ בְּנוֹעֻלוֹם וְלִיתִין
 77. הוֹדָאָה וְשִׁבְּתָה לְשִׁמּוֹךְ
 78. חַיִּיבִין אוֹנוּ לְוִמֶר לְפָנֶיךָ א'
 79. בְּכָל יוֹם תְּמִיד

עמוד ח

80. אֲשֶׁרִינוּ וּמַה נּוֹעִים יִרְשִׁתִּינוּ
 81. מַה טוֹב גּוֹרוֹלִינוּ אֲשֶׁרִינוּ א'
 82. חֲלָקִינוּ וּמַה יִפֶּה שְׁאֲנוּ מ'
 83. (מִשְׁכִּימִין) מִשְׁכִּימִין וּמַה עֵרִיבִין
 84. בְּכָל יוֹם תְּמִיד עֵרִיב וּבוֹקֶר
 85. וְאֲמַרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
 86. ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אַחַד
 87. אֶתְה הוּא עַד שֶׁל נְבִרָא הָעוֹלוֹם
 88. אֶתְה הוּא בּוֹעוֹלוֹם הַזֶּה וְאֶתְה
 89. הוּא לוֹעוֹלוֹם הַבָּא קִדִּישׁ אֶת
 90. שְׁמוֹךְ

T-S N.S. 148, 5 [3]

1. ואת לחצינו זה הדחק שנ' וגם ראיתי את הלחץ
2. אשר מצרים לחצים אותם ויוציאונו ה' ממצרים
3. לא על ידי מלאך לא על ידי שרף לא על ידי שליח
4. [לא על ידי הר] אלא הקודש ברוך הוא בעצמו
5. ביד חזקה זה הדבר שנ' הנה יד ה' הויה
6. במקנה אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים
7. בבקר ובצאן. דבר זו ..... ובזרוע
8. נטויה שנ' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים
9. ובמורא גדול זה גלוי השכינה שנא' או
10. הגסה אלהים לבוא
[שורה קרועה]
12. אנוס על פי הדיבר ויגר שם מלמד שלא
13. ירד להשתקע אלא לגור. במתי מעט כמה
14. שנאמר בשבעים נפש ירדו אבותיה מצרימה
15. ועתה שמה ה' אלהיה ככבי השמים לרב
16. ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצויינים
17. שם גדול ועצום שנ' ובני ישראל פרו
18. וישרצו ויברו ויעצמו במאד מאד. ותמלא
19. הארץ אתם ורב כמה שנ' רבבה בצמח
20. השדה נתתיר ותרבי ותגדלי ותבואי
21. בעדי עדיים שדים נכוננו ושערה צמת ואת
22. ערום ועריה. וירעו אתנו המצרים כמה
23. שנא' הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי
24. תקרינה מלחמה ובוסף גם הוא על שונאינו
25. ונלחם בנו ועלה מן הארץ. ויענונו כמה
26. שנ' למען עבותו בסבלותם [ויבן ערי מסכנות לפרעה
27. את פיתום ואת רעמסס] ויתנו עלינו עבודה
28. קשה כמה שנ' ויעבדו מצרים את בני ישראל
29. בפרה ונצעק אל ה' אלהי אבותינו
30. כמה שנ' ויהי בנים הרבים ההם
31. וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל
32. מן העבודה ויזעקו ותעל שוועתם אל
33. האלהים מן העבודה. וישמע ה' את

34. קוֹלֵינוּ כְּמֵה שֶׁנִּי וְיִשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נְאֻקָּתָם
 35. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת
 36. יִצְחָק... יַעֲקֹב... אֶת ע...
 37. זֹה פְּרִישׁוֹת דָּרָךְ אָ... וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת
 38. ...וַיִּדַע אֱלֹהִים וְאֵת... מְלִינוּ כְּמֵה שֶׁנִּי כָּל
 39. הַבֵּן הַיְלֹוד הַיְאֹוֶרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל
 40. הַבֵּת תִּחְיִיו

T-S N.S. 315, 13 [4]

1. וַיְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה'... מֶלֶךְ הָעֶלְם אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 2. בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנוּ עַל נְטִילַת... תָּם יֵאָכֵד שִׁי
 3. מִמָּא... אַפְלָה בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 4. הָעֶלְם בּוֹרֵא נְפִשׁוֹת רַבּוֹת עַל כָּל מֵה שֶׁבְּרָא
 5. בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֵי הָעֶלְמִים: תָּם יִקְרָם
 6. מְאִידָה אֹו טִיפּוֹךְ לִיִּטִּיף אֹו טַבֵּק וִיקַל
 7. עֲלֵיהָ מ...ר וְעַגְג וּמְרוֹר וְהִילִיק וִירְפַעָה
 8. וִיקוּל עֲלֵיהָ... הָא שְׁתָּא הַכָּא לִשְׁנָא
 9. בְּאַרְעָא .. הָא שְׁתָּא עַבְדֵי לִשְׁנָא בְּנֵי
 10. ...פִּין יִיתִי וְיִיכּוּל וְכָל דְּצִרִיךְ...
 11. מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלִּילוֹת שֶׁבְּכָל
 12. הַלִּילוֹת אֲנֹו אֹוּקְלִים... יִרְקוֹת.
 13. ...וּבִין מְסַבִּין וְהַלִּילָה הַזֶּה כְּלָנוּ מְסַבִּין
 14. עַבְדִּים חֵינֹו לְפַרְעָה בְּמִצְרַיִם וְיִוְצִיאֵנוּ ה'
 15. אֱלֹהֵינוּ מִשֶּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזוֹרוּעַ נְטוּיָה
 16. ...הַמְקוֹם בְּרוּךְ הוּא אֶת אַבְתֵּינוּ כְּבַר
 17. אֲנֹו וּבְנֵי בְּנֵינוּ מִשְׁעַבְדִּים לְפַרְעָה בְּמִצְרַיִם
 18. לָא אֶת אַבְתֵּינוּ בְּלִבְד... אֶלָּא אַף אֶתְנוּ
 19. שְׁנָאִמַר וְאֶתְנוּ הוֹצִיא מ...
 20. כֵּן... אַרְבְּעָה... תְּרָה אֶחָד חֲקָם וְא...
 21. וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד ש... לְשָׂאֵל. תָּם...

T-S N.S. 158, 1b [5]

1. בְּשִׁמְךָ רַחֲמָנָה בְּרַכְתָּ מְזוֹן נְבָרְךָ
 2. ש[א]כ[ל]נוּ מְשִׁלוּ וְבו(ט)טוּבוּ חֵינֹו:

3. בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעֲלָם
4. הַזֶּה אֵת הַעֲלָם כְּלוּ בְטוֹב בְּחַיִּין
5. בַּחֲסֵד וּרְחֻמִּים רַבִּים נָתַן לָחֶם לְכָל
6. בֶּשֶׂר כִּי לַעֲלָם חֲסֵדוֹ עִמָּנוּ וְטוֹבוֹ
7. (הגל) הַגְּדוֹל לָחֶם לוֹ חֲסֵד לָנוּ
8. וְאֵל יַחֲסִרְנוּ מִלַּכְנוּ מִזֶּזֶן כִּי
9. הוּא זֶה וּמִפְּנֵי לְכָל וְשִׁלְחָנָה

T-S N.S. 271, 34 [6]

1. אֶלְחָל
2. קָנְמוּ³² בָּרַךְ אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָאֲעֻלָּם
3. וְעַד³³ הָאֲעֻלָּם וַיְבָרַךְ שֵׁם כְּבוֹדָהּ וּמְרָמָם עַל
4. כָּל בְּרִכָּה וְתַהֲלָה בְּרִיךְ עַמִּים אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁמִיעֵנוּ
5. קֹל תַּהֲלָתָהּ³⁴ שְׂאוּ יְדֵכֶם קִדְשׁ וּבְרַךְ אֵת ה'
6. אֱלֹהֵיכֶם מִן הָאֲעֻלָּם וְעַד ה'...לם³⁵
7. וַיְבָרְכוּ שֵׁם כְּבוֹדֵיהוּ וּמְרָאמָם עַל כָּל בְּרָאכָה וְתַהֲלָה³⁶
8. בּוֹר בָּאָה' יַצְדָּקוּ וַיַּהֲלִלוּ כָל זָאֲרַע יִשְׂרָאֵל³⁷
9. שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד ה' אֱלֹהֵינוּ תַּהֲלִל...

T-S N.S. 38a [7]

1. וְעַרְבַּ וּבָקָר וְגַם צִהָרִים אֱהוּדָא שְׁמִיָּה /
2. וּפְנִיז אַחְלָה / שִׁלַּח לִי מִנְחָם וְעַמּוֹ עֵמָאֵל / וַיִּרְאֲפֵנוּ
3. בְּרַפְאוֹת רַפּוּאָה יִרְאֲפָה חָלָה עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל /
4. אֵל גְּדוֹל וְנֹרָא לַעֲשׂ...

32. מִכָּאֵן וְעַד אֲמַצַּע שׁוּרָה 4 לְקוֹחַ מִנְחָמִיָּה ט, ה.
33. בְּכִי לַנִּינְגַרְד עַד.
34. תַּהֲלִים טו, ה.
35. בְּתַהֲלִים קַלְד, ב נִמְצָא חֲלִיקוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּק.
36. נַחְמִיָּה ט, ה.
37. יִשְׁעִיָּהוּ מו, א, וְשֵׁם ב + שֵׁם הוּיָהּ בַּמְּקוֹם בָּאָה'.